

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

PROGRAMMA
VAN
HET ONDERWIJS
AAN
DE RIJKS HOOGERE BURGERSCHOOL
MET
VIJFJARIGEN CURSUS
TE
GRONINGEN,
VOOR HET SCHOOLJAAR 1868-69.

GRONINGEN. — J. B. WOLTERS.
1868.

Obr 10129

RIJKS HOOGERE BURGERSCHOOL
TE
GRONINGEN.

- Dr. J. M. VAN BEMMELEN, directeur, leeraar in de scheikunde.
- . . . . . , leeraar in de Nederl. taal en aardrijkskunde.
- Dr. F. G. GRONEMAN, leeraar in de natuurkunde, werktuigkunde, plant- en dierkunde.
- Civ. Ing^r. H. J. H. GRONEMAN, leeraar in de wiskunde, de cosmographie en het rechtlijnig teekenen.
- J. VERSLUIJS, leeraar in de wiskunde.
- L. M. BAALE, leeraar in de Fransche taal en letterkunde.
- F. WORTHMANN, „ „ „ Hoogduitsche „ „ „
- E. HALLIDAY, „ „ „ Engelsche „ „ „
- Mr. M. VAN LIER, leeraar in de staathuishoudkunde, staatsinrichtingen en geschiedenis.
- C. P. TERPPE, leeraar in de handelswetenschappen.
- J. ENSING, leeraar in het handteekenen.
- H. J. LIMBORG, leeraar in het schoonschrijven.
- . . . . . , amanuensis voor de schei- en natuurkunde.
- J. K. HERTZ, concierge.

Jaargang 1868—1869.

L I J S T D E R L E S - U R E N .

V A K K E N .	AANTAL UREN 'S WEEKS.							
	1° Kl.	2° Kl.	3° Kl.	4° Kl.	4° Kl.	5° Kl.	5° Kl.	
Wiskunde	6	6	6	A. 4	B. 2	A. 4	B. 2	
Werktuigkunde.				2		2		
Technologie					1	1	1	
Natuurkunde			2	3	3	3	3	
Scheikunde			2	3	3	2	2	
Plant- en dierkunde	2	2	1	} 1	} 1	} 2		
Delfstof- en aardkunde . .								
Cosmographie				1	1	1		
Staathuishoudk. en statist..			1	2	2	1	2	
Staatsinrichtingen						1	1	
Handelswetenschappen . . .				2	4	2	6	
Aardrijkskunde	3	2	2	1	1		1	
Geschiedenis	3	3	3	2	2	2	2	
Nederlandsch	3	2	2	2	2	2	2	
Fransch	5	4	3	2	3	2	3	
Engelsch	1	5	3	2	3	2	3	
Hoogduitsch	5	4	3	2	3	2	3	
Handteekenen	3	3	2	1	1	1	1	
Rechtlijnig teekenen		1	2	2		2		
Schoonschrijven	1							
Practische oefen. schei- en natuurkunde				(2)		(3)		
Gymnastiek en exerceeren .	12	uren	voor	al de	klas	sen.		
Som	32	32	32	32	32	32	32	

PROGRAMMA VAN HET ONDERWIJS

TE GEVEN AAN DE

RIJKS HOOGERE BURGERSCHOOL TE GRONINGEN,

IN HET JAAR 1868—1869.

EERSTE KLASSE.

WISKUNDE. — Leeraren: J. VERSLUIJS en H. J. H. GRONEMAN.

6 uren 's weeks.

Leer der evenredigheden. (Enkelvoudige en samengestelde).
Beginselen der stekunde en meetkunde.

LAGERWEIJ, *Practisch cijferboek voor de scholen.*

J. C. J. KEMPEES, *Vraagstukken en oefeningen van de beginselen der stekunde*, stuk I.

W. KRELING, *Beginselen der meetkunde*, 1ste deel.

W. SMAASEN, *Voorstellen en oefeningen in de eerste beginselen der Algebra.*

FRANSCH TAAL. — Leeraar: L. M. BAALÉ.

5 uren 's weeks.

Lezen en vertalen van het Fransch in het Nederlandsch en omgekeerd.

De spraakleer tot en met de syntaxis van het bijvoegelijk naamwoord. Dictées.

G. VERENET, *Cent-et-un thèmes.*

J. H. MEIJER, *Résumé de l'histoire de la littérature française*, 2de uitgave.

PESCHIER, *Esprit de la conversation française* (laatste Hollandsche uitgave).

ANTONIN ROCHE, *Grammaire française.*

ANTONIN ROCHE, *Exercices sur la grammaire française.*

HOOGDUITSCH TAAL. — Leeraren: F. WORTHMANN en C. F. TERPPE.

5 uren 's weeks.

Eerste beginselen der Hoogduitsche taal. Duitsch lezen en schrijven.

F. WORTHMANN, *Hoogduitsche Spraakleer.*

LÜBEN UND NACKE, *Lesebuch für Bürgerschulen*, Th. I en II.

C. OKON, *Aufgabenbuch*, 1° u. 2° Abth.

ENGELSCH TAAL. — Leeraar: E. HALLIDAY.

1 uur 's weeks.

Eerste beginselen, lezen, uitspraak.

GERDES, *Nieuwe leerwijze der Engelsche taal*, 1e cursus.

P. F. VAN PESCH, *Inleiding tot de Engelsche spraakkunst.*

NEDERLANDSCH TAAL. — Leeraar: J. W. A. RENSSSEN.

3 uren 's weeks.

De algemeene regels der spraakleer. Oefeningen in het schrijven zonder spel- en taalfouten. Lezen.

J. H. VAN DALE, *Nederlandsche spraakkunst.*

J. W. A. RENSSSEN, *Oefeningen ter verbetering in het Nederlandsch*, 2de druk.

L. LEOPOLD, *Stofgoud.*

AARDRIJKSKUNDE. — Leeraar: J. W. A. RENSSSEN.

3 uren 's weeks.

De aardrijkskunde van Nederland en zijne koloniën; die van Europa in het algemeen, benevens een overzicht der overige werelddelen.

E. VAN SEYDLITZ, *Beknopt leerboek der aardrijkskunde*, bewerkt door A. Winkler Prins.

GESCHIEDENIS. — Leeraar: M. VAN LIER.

3 uren 's weeks.

Vaderlandsche Geschiedenis tot 1648 — Algemeene Geschiedenis: Oostersche volken, Grieken, Romeinen.

Dr. J. A. WIJNNE, *Bekn. handboek der Vaderl. Gesch.* 1868.

Dr. W. ASSMANN, *Bekn. Algemeene Geschiedenis* door P. van Os, 1ste deel.

Lijst van vorsten enz., Rogge, 1866.

BEGINSELEN DER PLANT- EN DIERKUNDE. — Leeraar: F. G. GRONEMAN.

2 uren 's weeks.

D. W. BOSCH en W. DEGENHARDT, *Het Dierenrijk en het Plantenrijk*, 1° stukje, *Dierkunde*.

Het menschelijk lichaam, de gewervelde dieren.

Hierbij zal onder anderen gebruik gemaakt worden van Dr. D. LUBACH en Dr. D. J. COSTER, Schoolplaten ten gebruike bij het onderwijs in de Dier- en Plantkunde, en van den Atlas van H. J. RUPRECHT.

HANDTEEKENEN. — Leeraar: J. ENSING.

3 uren 's weeks.

Het teekenen naar eenvoudige witte houten en ijzeren modellen (vlakke figuren en lichamen), en ook naar voorbeelden.

H. J. H. GRONEMAN, *Beginselen van de leer der perspectief*.

SCHOONSCHRIJVEN. — Leeraar: H. J. LIMBORGH.

1 uur 's weeks.

TWEDE KLASSE.

WISKUNDE. — Leeraar: J. VERSLUIJS.

6 uren 's weeks.

CIJFERKUNST: Leer der verhoudingen en evenredigheden, gezelschapsregel, kettingregel, worteltrekking.

STELKUNDE: Leer der gebroken vormen en wortelgrootheden, gebroken en negatieve exponenten.

MEETKUNDE: Gelijk- en gelijkvormigheid der drie- en veel-
hoeken. Inhouden der rechthoekige figuren.
Dezelfde boeken als in de eerste klasse.

FRANSCH TAAL. — Leeraar: L. M. BAALÉ.

4 uren 's weeks.

Lezen en vertalen van het Fransch in het Nederlandsch en
omgekeerd. Voortgezette beoefening der spraakleer. Dictées.
G. VERENET, *Nouveau Recueil d'Exercices grammaticaux et
littéraires.*

HERRIG et BURGUY, *La France littéraire.*

ANTONIN ROCHE, *Grammaire française.*

ANTONIN ROCHE, *Exercices sur la grammaire française.*

PESCHIER, *Esprit de la conversation française* (laatste Hol-
landsche uitgave).

HOOGDUITSCH TAAL. — Leeraar: F. WORTHMANN.

4 uren 's weeks.

Lezen en vertalen van het Hoogduitsch in het Nederlandsch
en omgekeerd. De vormleer in haar geheelen omvang.
C. OKON, *Aufgabenbuch*, 1° u. 2° Abth.

WORTHMANN, *Hoogduitsche Spraakleer.*

LÜBEN und NACKE, *Lesebuch für Bürgerschulen*, III en IV.

MÜLLER, *Deutsch in der Umgangssprache für Niederländer
erläutert*, Leiden 1867.

ENGELSCH TAAL. — Leeraar: E. HALLIDAY.

5 uren 's weeks.

Uitspraak. Lezen en vertalen van het Engelsch in het
Nederlandsch en omgekeerd. De spraakleer tot en met
de onregelmatige werkwoorden.

MAATJES, *Selection of words and dialogues.*

SLATER en VAN DER SLOOT, *Lessons and Exercises in English.*

D. HOEKZEMA, *Gleanings in English Prose*, 2° druk.

COWAN en MAATJES, *Theoretisch-praktische spraakkunst der
Engelsche taal.*

NEDERLANDSCHE TAAL. — Leeraar: J. W. A. RENSSSEN.

2 uren 's weeks.

Eene meer nauwkeurige beoefening van de regels der spraakleer. Oefening in het zuiver schrijven der Nederlandsche taal. Eerste stijloefeningen.

Dr. H. KERN, *Handleiding bij het onderwijs der Nederlandsche taal.*

Dr. L. A. TE WINKEL, *Leerboek der Nederlandsche spelling*, laatste druk.

P. VAN GENABETH, *Bloemlezing uit Nederlandsche dichters.* Geheel omgewerkt en vermeerderd door Dr. J. W. A. Renssen.

J. W. A. RENSSSEN, *Oefeningen ter verbetering in het Nederlandsch*, 2° druk.

AARDRIJKSKUNDE. — Leeraar: J. W. A. RENSSSEN.

2 uren 's weeks.

De aardrijkskunde van Europa en van de overige werelddeelen meer in bijzonderheden.

E. VON SEYDLITZ, *Handboek der aardrijkskunde*, bewerkt door Dr. J. Dornseiffen en J. Kuijper. (Laatste druk).

GESCHIEDENIS. — Leeraar: M. VAN LIER.

3 uren 's weeks.

Algemeene Geschiedenis (Middeleeuwen) Vaderl. Geschied. van 1648 tot den nieuwen tijd.

LODEWIJK MULDER, *Vaderlandsche Geschiedenis* (laatste uitgaaf).

Dr. W. ASSMANN, *Bekn. Algemeene Geschiedenis*, door P. van Os, 2° deel.

Lijst van Vorsten. Rogge, 1866.

BEGINSELEN DER PLANT- EN DIERKUNDE. — Leeraar: F. G. GRONEMAN.

2 uren 's weeks.

LUBACH, *Eerste grondbeginselen der Dierkunde.*

Gelede dieren, weekdieren en straaldieren. In het voorjaar beschouwing van levende planten. Herhaling der Dierkunde.

HANDTEEKENEN. — Leeraar: J. ENSING.

3 uren 's weeks.

Het teekenen van meer samengestelde lichamen, eenvoudige werktuigen en naar gipsmodellen (eenvoudige ornamenten).
Teekenen naar voorbeelden.

H. J. H. GRONEMAN, *Beginselen van de leer der perspectief.*

RECHTLIJNIG TEEKENEN. — Leeraar: H. J. H. GRONEMAN.

1 uur 's weeks.

Het teekenen van eenvoudige meetkundige constructiën, in verband met de lessen in de meetkunde.

W. J. KEMPERS, *Meetkundige werkstukken tot oefening in het lijntekenen.*

DERDE KLASSE.

WISKUNDE. — Leeraren: J. VERSLUIJS en H. J. H. GRONEMAN.

6 uren 's weeks.

CIJFERKUNST: Herhaling en uitbreiding van 't geleerde.
Reeksen en logarithmen.

STELKUNDE: Leer der negatieve en gebroken exponenten.
Vergelijkingen.

MEETKUNDE: Herhaling en uitbreiding van 't geleerde. Leer van den cirkel, van de in- en omgeschreven veelhoeken, en van de inhouden van figuren geheel of gedeeltelijk door cirkelbogen begrensd. Beginselen der stereometrie.

BADON GHYBEN en STROOTMAN, *Beginselen der Stelkunst.*

R. VAN DE WEERD, *Algemeene Rekenkunde en Algebra.* bewerkt naar E. Heis.

STROOTMAN, *Cijferkunst*, 2° Stukje.

VAN GEER, *Leerboek der meetkunde*, 1° deel.

KÖHLER, *Logarithmen tafel.*

PLANT- EN DIERKUNDE. — Leeraar F. G. GRONEMAN.

1 uur 's weeks.

Uitwendige en inwendige bouw der planten.
Herhaling van het vroeger geleerde.
OUDEMANS, *Beginselen der plantenkunde*.

NATUURKUNDE. — Leeraar: F. G. GRONEMAN.

2 uren 's weeks.

Dr. J. BOSSCHA, *Leerboek der Natuurkunde*, 1° aflevering.

SCHEIKUNDE. — Leeraar: J. M. VAN BEMMELN.

2 uren 's weeks.

De beginselen der anorganische en organische scheikunde.
TROOST, *Leerboek der scheikunde*, vertaald door Dr. D.
DE LOOS.

FRANSCH TAAL. — Leeraar: L. M. BAALÉ.

3 uren 's weeks.

Herhaling en uitbreiding van het geleerde in de 2° klasse.

Het lezen van stukken van klassieke schrijvers (CORNEILLE,
RACINE, MOLIÈRE). Opstellen. Dictées.

HERRIG et BURGUY, *La France littéraire*.

POITEVIN, *Cours théorique et pratique de la langue française*
(Grammaire complète).

VERENET, *Nouveau Recueil d'Exercices grammaticaux et littéraires*.

L. LEOPOLD, *Stofgoud*.

PESCHIER, *Esprit de la conversation française* (laatste Hol-
landsche uitgave).

HOOGDUITSCH TAAL. — Leeraar: F. WORTHMANN.

3 uren 's weeks.

Herhaling en uitbreiding van 't geleerde. Syntaxis. Het
lezen van GOETHE'S GÖTZ VON BERLICHINGEN. Opstellen.
Spreekoefeningen.

MÜLLER, *Deutsch in der Umgangssprache für Niederländer*.

F. WORTHMANN, *Hoogduitsche spraakleer*.

C. OKON, *Aufgabenbuch* 3te Abth.

LÜBEN und NACKE, *Lesebuch*, V.

ENGELSCH TAAI. — Leeraar: E. HALLIDAY.

3 uren 's weeks.

Beoefening der spraakleer meer in bijzonderheden. Oefeningen in het vertalen van het Engelsch in het Nederlandsch en omgekeerd. Het lezen van Engelsche schrijvers.

COWAN EN MAATJES, *Theor. pract. spraakkunst der Eng. taal.*

MAATJES, *Selection of words and dialogues.*

WALTER SCOTT, *Ivanhoe.*

CHAMBERS, *English Grammar.*

D. HOEKZEMA, *Gleanings from English and American Poets.*

NEDERLANDSCHE TAAI. — Leeraar: J. W. A. RENSSSEN.

2 uren 's weeks.

Herhaling en uitbreiding van het geleerde in de 2° klasse.
Dr. H. KERN, *Handleiding bij het onderwijs in de Nederlandsche taal.*

P. VAN GENABETH, *Bloemlezing enz.*

D. DE GROOT, L. LEOPOLD EN E. R. RIJKENS, *Inleiding tot de beoefening der Nederlandsche letterkunde.*

Dr. L. A. TE WINKEL, *Leerboek der Nederlandsche spelling, laatste druk.*

AARDRIJKSKUNDE. — Leeraar: J. W. A. RENSSSEN.

2 uren 's weeks.

De vergelijkende aardrijkskunde, bijzonder in verband met den bodem en de producten der verschillende landen, en het onderling verkeer der volken.

E. VON SEYDLITZ, *Handboek der aardrijkskunde*, bewerkt door Dr. J. Dornseiffen en J. Kuijper.

Leidraad tot de kennis der natuurkundige aardrijkskunde uit het Engelsch van D. Page, door Dr. J. J. Kreenen.

GESCHIEDENIS. — Leeraar: M. VAN LIER.

3 uren 's weeks.

Vaderlandsche Geschiedenis: herhaling van 't geleerde. — Nieuwe Geschiedenis.

LODEWIJK MULDER, *Vaderlandsche Geschiedenis*.
 Dr. W. ASSMANN, *Beknopte Algemeene Geschiedenis* 3^e dl.
 Lijst van Vorsten. Rogge 1866.

STAATHUISHOUDKUNDE. — Leeraar: M. VAN LIER.
 1 uur 's weeks.

Beginselen der wetenschap volgens mr. B. D. H. TELLEGEN,
Beginselen der Volkshuishoudkunde, 2^e druk.

HANDTEEKENEN. — Leeraar: J. ENSING.
 2 uren 's weeks.

Voortzetting van het geleerde in de 2^e klasse. Het teekenen
 naar meer samengestelde ornamenten en naar gipskoppen.
 H. J. H. GRONEMAN, *Beginselen van de leer der perspectief*.

RECHTLIJNIG TEEKENEN. — Leeraar: H. J. H. GRONEMAN.
 2 uren 's weeks.

Het teekenen van meetkundige constructiën; in verband met
 de lessen in de wiskunde.
 W. J. KEMPERS, *Meetkundige werkstukken*.

VIERDE KLASSE.

WISKUNDE. — Leeraren: H. J. H. GRONEMAN en J. VERSLUJS.
 A. 4, B. 2 uren 's weeks.

MEETKUNDE: A. en B.. leer van de snijding der vlakken,
 van de lichamen en omwentelingslichamen.

BESCHRIJVENDE MEETKUNDE A.: Beginselen. (*Perspectief*).

HOEK- EN DRIEHOEKSMETING A. en B.

J. BADON GHYBEN, *Gronden der beschrijvende meetkunst*.

R. LOBATTO, *Leerboek der rechtlijnige en bolvormige driehoeks-
 meting*.

HEIS und ESCHWEILER, *Lehrbuch der Stereometrie*.

WERKTUIGKUNDE. — Leeraar: F. G. GRONEMAN.
 A. 2 uren 's weeks.

Leer van het evenwicht en de beweging der vaste lichamen.
Toepassingen daarvan. Kennis van werktuigen.
DELAUNAY, *Allereerste gronden der praktische en theoretische
mechanica*, 1° deel.

KENNIS VAN WERKTUIGEN. — Leeraar: H. J. H. GRONEMAN.
B. 1 uur 's weeks.

NATUURKUNDE. — Leeraar: F. G. GRONEMAN.
A. en B. 3 uren 's weeks.
Warmte, Magnetisme, Electriciteit.
Dr. J. BOSSCHA, *Leerboek der Natuurkunde*.

SCHEIKUNDE. — Leeraar: J. M. VAN BEMMELEN.
A. en B. 3 uren 's weeks.
Uitbreiding der anorganische en organische scheikunde.
GORUB BESANEZ, *Leerboek der organische scheikunde*.

DELFTSTOF- EN AARDKUNDE. — Leeraar: J. M. VAN BEMMELEN.
A. en B. 1 uur 's weeks (tot aan de paaschvacantie).
ZSCHOKKE, *Leitfaden zum Mineralogischen Unterricht*, Aarau
1864.

PLANTKUNDE. — Leeraar: F. G. GRONEMAN.
Na de paaschvacantie vereenigd met de 5de klasse.
Rangschikking der planten. Excursies.

COSMOGRAPHIE. — Leeraar: H. J. H. GRONEMAN.
A. en B. 1 uur 's weeks.
H. J. BOLDERMAN, *Wiskundige aardrijkskunde*.

NEDERLANDSCHE TAAL. — Leeraar: J. W. A. RENSSSEN.
A. en B. 2 uren 's weeks.
Stijloefening. Letterkunde. Lezen van klassieke schrijvers.
L. TH. ZEEGERS, *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde*.
E. VERWIJS, *Nederlandsche klassieken*. (De deeltjes nader
op te geven).

FRANSCHÉ TAAL. — Leeraar: L. M. BAALÉ.

A. 2, B. 3 uren 's weeks.

Voortzetting van het geleerde in de 3e klasse. Synoniemen.
Geschiedenis der Fransche letterkunde. Opstellen. Handelsbrieven. Lezen van klassieke schrijvers.

POITEVIN, *Cours théorique et pratique de la langue française.*
Grammaire complète.

PESCHIER, *Causeries parisiennes.*

BESCHERELLE, *Manuel théorique et pratique des synonymes français* (Livre de l'élève).

V. D. HOEVEN, *Exercices sur l'emploi des synonymes. Supplément du Recueil des synonymes.*

DÉMOGEOT, *Textes classiques des auteurs français. Tome I.*
Voor Afdeeling B. buitendien.

EDMOND DEGRANGES, *Traité de correspondance commerciale.*

HOOGDUITSCHÉ TAAL. — Leeraar: F. WORTHMANN.

A. 2, B. 3 uren 's weeks.

Woordafleiding, syntaxis en synonymiek. Handelsbrieven.
Geschiedenis der Duitsche letterkunde. Opstellen.

SCHILLER, *Wallenstein.*

LÜBEN und NACKE, *Lesebuch*, VI.

F. WORTHMANN, *Hoogduitsche Spraakleer.*

WERNER HAHN, *Geschichte der Deutschen Literatur.*

Voor Afdeeling B buitendien:

SCHIEBE, *Auswahl Deutscher Handelsbriefe.*

ENGELSCHE TAAL. — Leeraar: E. HALLIDAY.

A. 2, B. 3 uren 's weeks.

Woordafleiding, syntaxis en synonymiek. Handelsbrieven.
Opstellen. Geschiedenis der Engelsche letterkunde.

D. PRYDE, *Biographical Outlines of English Literature.*

HANBY CRUMP, *English as it is spoken.*

CHAMBERS *English grammar.*

HERRIG, *British Classical Authors.*

Voor Afdeeling B buitendien.

L. HAKBIJL, *Engelsche handelsbrieven*.

AARDRIJKSKUNDE. — Leeraar: J. W. A. RENSSSEN.

A. en B. 1 uur 's weeks.

Voortzetting en herhaling van 't geleerde in de derde klasse.

B. Handelsaardrijkskunde.

A. VAN OTTERLOO, *Aardrijkskunde voor Handel, Nijverheid en Statistiek*. 1866.

GESCHIEDENIS. — Leeraar: M. VAN LIER.

A. en B. 2 uren 's weeks.

Vaderlandsche Geschiedenis uitvoerig. Herhaling der algemeene Geschiedenis.

Dr. J. A. WIJNNE, *Geschiedenis van 't Vaderland*.

Dr. W. ASSMANN, *Beknopte algemeene geschiedenis*, 3 stukken.

STAATHUISSHOUDKUNDE. — Leeraar: M. VAN LIER.

A. en B. 2 uren 's weeks.

Waarde; prijs; geld; krediet, handel en nijverheid; monopolie, vrije en beperkte mededinging enz.

Mr. J. L. DE BRUYN KOPS, *Beginzelen der Staathuishoudkunde*, 4de druk.

HANDELSWETENSCHAPPEN. — Leeraar: C. F. TERPPE.

A. 2, B. 4 uren 's weeks.

A. Geschiedenis en Volkshuishoudkundige grondslagen van den handel. Hulpmiddelen. Eenvoudig boekhouden.

B. bovendien nog: Soorten van handel. Wisselleer. Boekhouden. Kennis van kantoorzaken. Koopmansrekenen.

Wetboek van koophandel.

HANDTEKENEN. — Leeraar: J. ENSING.

A. en B. 2 uren 's weeks.

Voortzetting van 't geleerde in de 3^e klasse. Teekenen naar afgietsels van antieken.

RECHTLIJNIG TEEKENEN. — Leeraar: H. J. H. GRONEMAN.

A. 2 uren 's weeks.

Toepassing der beschrijvende meetkunde.

PRACTISCHE OEFENINGEN IN HET SCHEIKUNDIG LABORATORIUM. — Leeraar: J. M. VAN BEMMELEN.

A. 2 uren 's weeks.

VIJFDE KLASSE.

WISKUNDE. — Leeraren: H. J. H. GRONEMAN en J. VERSLUIJS.

A. 4, B. 2 uren 's weeks.

MEETKUNDE. A en B. Herhaling van de Planimetrie en Stereometrie.

A. Herhaling van de driehoeksmeting.

STELKUNDE. A. en B. Herhaling van het geleerde. —
Leer der onbepaalde coëfficiënten, der permutatiën en combinatiën. Binomium van Newton. Verkorte rekenwijzen.

BESCHRIJVENDE MEETKUNDE. A. Herhaling van het geleerde.
Toepassing op vraagstukken betreffende den bol.

Dezelfde boeken als in de 4de klasse; benevens:

J. BADON GHYBEN en H. STROOTMAN, *Beginselen der hoogere stelkunde.*

HEIS und ESCHWEILER, *Lehrbuch der Stereometrie.*

C. P. BURGER, *Verkorte rekenwijzen.*

WERKTUIGKUNDE. — Leeraar: F. G. GRONEMAN.

A. 2 uren 's weeks.

Leer van het evenwicht en de beweging van vloeistoffen en gassen. Toepassing daarvan op werktuigen.

DELAUNAY, *Allereerste gronden der praktische en theoretische Mechanica*, 2° deel.

TECHNOLOGIE. — Leeraar: F. G. GRONEMAN.

A. en B. 1 uur 's weeks.

Wordt aanbevolen: D. GROTHE, *Mechanische Technologie.*

NATUURKUNDE. — Leeraar: F. G. GRONEMAN.

A. en B. 3 uren 's weeks.

Voortzetting van de Electriciteit. Galvanisme. Licht. Herhaling.

Dr. J. BOSSCHA, *Leerboek der Natuurkunde*.

SCHEIKUNDE. — Leeraar: J. M. VAN BEMMELEN.

A. en B. 2 uren 's weeks.

Organische scheikunde. Technische scheikunde.

Dezelfde boeken als in de 3de en 4de klassen.

(Wordt aanbevolen: WAGNER, *Chemische Technologie*).

DELFTSTOF- EN AARDKUNDE. — Leeraar: J. M. VAN BEMMELEN.

A. 1 uur 's weeks.

Als in de 4de klasse.

PLANT- EN DIERKUNDE. — Leeraar: F. G. GRONEMAN.

A. 1 uur 's weeks.

Natuurkunde van het dierenrijk, vooral van den mensch.

Natuurkunde van het plantenrijk, en rangschikking der planten. Excursies.

COSMOGRÁPHIE. — Leeraar: H. J. H. GRONEMAN.

A. 1 uur 's weeks.

H. J. BOLDERMAN, *Wiskundige Aardrijkskunde*.

STAATSINRICHTING VAN NEDERLAND. — Leeraar: M. VAN LIER.

A. en B. 1 uur 's weeks.

De grondwet, de kieswet, de provinciale en gemeentewet.

De staatswetten van Nederland. (Deventer, de Lange).

(Wordt aanbevolen. Mr. L. E. LENTING, *Schets van het Nederlandsch Staatsbestuur*).

STAATHUISHOUDKUNDE EN STATISTIEK. — Leeraar: M. VAN LIER.

Belastingstelsel; staatsschuld; bevolking; dagloonen; communisme en socialisme; armoede.

Statistiek van Nederland en zijne bezittingen.

A. VAN OTTERLOO, *Aardrijkskunde voor Handel, Nijverheid en Statistiek* (1866).

DE BRUYN KOPS, *Beginselen der Staatshuishoudkunde*, 4^e druk.

GESCHIEDENIS. — Leeraar: M. VAN LIER.

A. en B. 2 uren 's weeks.

(Wordt aanbevolen: *Geschiedenis der laatste 25 jaren*, Utrecht, Kemink, 1866).

Vaderlandsche en algemeene geschiedenis: uitvoeriger behandeling van enkele punten. De geschiedenis na 1815.

Dr. J. A. WIJNNE, *Geschiedenis van het Vaderland*.

Dr. W. ASSMANN, *Beknopte algemeene geschiedenis*, 3 stukken.

NEDERLANDSCHE TAAL. — Leeraar: J. W. A. RENSSSEN.

Als in de 4de klasse.

Dr. F. A. SNELLAERT, *Schets eener Geschiedenis der Nederl. letterkunde* 1866.

FRANSCH TAAL. — Leeraar: L. M. BAALÉ.

A. 2, B. 3 uren 's weeks.

Voortzetting van het geleerde in de 4de klasse.

Dezelfde boeken als in de 4de klasse benevens:

DÉMOGEOT, *Textes classiques des auteurs français. Tome II. Matériaux biographiques et autres pour servir à l'histoire de la littérature française*, XVII et XVIII Siècle.

WOLTERS, 1866.

ENGELSCHE TAAL. — Leeraar: E. HALLIDAY.

A. 2, B. 3 uren 's weeks.

Voortzetting van het geleerde in de 4de klasse. Als klassieke schrijvers buitendien SHAKESPEARE, DICKENS en TENNYSON.

Dezelfde boeken als in de 4de klasse, benevens SHAKESPEARE, *Macbeth* door LINDO. 1867.

Camera obscura, door HILDEBRAND.

TENNYSON, *Poetical Works*. Vol. V, (Tauchnitz edition).

HOOGDUITSCH TAAL. — Leeraar: F. WORTHMANN.

A. 2, B. 3 uren 's weeks.

Voortzetting van het geleerde in de 4de klasse.

Dezelfde boeken als in de 4de klasse, benevens:

GOETHE, *Clavigo*.

Camera obscura, door HILDEBRAND.

A. LÜBEN, *Auswahl charakteristischer Dichtungen und Pro-*
sastücke.

AARDRIJKSKUNDE. — Leeraar: J. W. A. RENNSSEN.

B. 1 uur 's weeks.

Handelsaardrijkskunde.

A. VAN OTTERLOO, *Aardrijkskunde voor Handel, Nijverheid*
en Statistiek.

HANDELSWETENSCHAPPEN, WARENKENNIS EN BOEKHOUDEN. — Leeraar:

C. F. TERPPE. A. 2, B. 6 uren 's weeks.

A. Grondbeginselen van het Handelsrecht en Wisselrecht.
Coöperatie. Italiaansch Boekhouden.

B. Handelsrecht. Wisselrecht. Coöperatie. Warenkennis.
Voortzetting van het Koopmansrekenen. Italiaansch Boek-
houden. Kennis van Kantoorzaken.

Nederlandsch Wetboek van Koophandel.

RECHTLIJNIG TEEKENEN. — Leeraar: H. J. H. GRONEMAN.

A. 2 uren 's weeks.

Toepassing van de Beschrijvende Meetkunde.

HANDTEEKENEN. — Leeraar: J. ENSING.

A. en B. 1 uur 's weeks.

Voortzetting van 't geleerde. Teekenen naar Werktuigen.

PRACTISCHE OEFENINGEN in het Scheikundig en het Natuurkundig
Laboratorium. — Leeraren: J. M. VAN BEMMELEN en

F. G. GRONEMAN. A. 3 uren 's weeks.

Voor alle vijf klassen:

GYMNASTIEK EN EXCERCEEREN. — 12 uren 's weeks, te verdeelen over de leerlingen naar gelang van ouderdom en vorderingen.

Als atlassen worden aanbevolen die van SCHADE, SYDOW, STIELER, benevens afzonderlijke kaarten van Nederland en zijne koloniën, vooral die van H. SURINGAR door J. KUYPER, of de atlas van STEM-
LER door J. KUYPER; als historische atlas, die van THIERRY en MENSING of VAN RHODE; als woordenboeken, voor 't Fransch: GERUZET of CALISCH; voor 't Hoogduitsch: BOMHOFF; voor 't Engelsch: PICARD of TIELEMAN PAK.

Den leerlingen wordt aanbevolen geene boeken open te snijden voor zij die aan de leeraars hebben vertoond, en de werktuigen voor het rechtlijnig teekenen zich aan te schaffen volgens opgave van den leeraar.

Aldus vastgesteld in de vergadering der leeraren van 15 Mei 1867.

J. M. VAN BEMMELEN, *Voorzitter.*
J. W. A. BENNSEN, *Secretaris.*

(Goedgekeurd bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van den 23 Juni 1868.)

HUISHOUDELIJK REGLEMENT

VAN DE

RIJKS HOOGERE BURGERSCHOOL

TE

GRONINGEN.

Art. 1.

De tijd voor de gewone les-uren bestemd is alle weekdagen des voormiddags van 8—12, en des namiddags van 2—4 uren. In de wintermaanden zullen de lessen van 8½—12½ in plaats van 8—12 uur gehouden worden.

De lessen in de gymnastiek en het exerceeren worden op afzonderlijke uren gegeven. Voor den cursus B. (4de en 5de klasse) kunnen ook avonduren bestemd worden.

Art. 2.

De toegang tot het schoolgebouw wordt vijf minuten voor den aanvang der lessen geopend en vijf minuten daarna gesloten. De leerlingen die dan in de schoollokalen niet aanwezig zijn, worden als afwezig voor die les aangemerkt, en niet eerder toegelaten dan in het volgende les-uur.

Art. 3.

Bij hunne intrede in het schoolgebouw moeten de leerlingen zich terstond naar de lokalen begeven waar zij onderwijs zullen ontvangen.

Art. 4.

Als een leerling buiten voorkennis van den Directeur eene of meer lessen verzuimt, wordt daarvan onmiddellijk door den Leer-aar kennis gegeven aan den Directeur en door dezen aan ouders of voogden.

Art. 5.

Is een leerling wegens ziekte verhinderd eene of meer lessen bij te wonen, zoo moeten de ouders of voogden daarvan in tijds schriftelijk den Directeur kennis geven.

Art. 6.

Indien een leerling om andere redenen eene of meer lessen niet bijwoont, zoo zal deze afwezigheid alleen als wettig worden aangemerkt, bijaldien de Directeur op schriftelijke aanvraag van ouders of voogden daartoe vergunning heeft gegeven.

Art. 7.

Alle schade door een leerling aan het schoolgebouw, of een voorwerp dat daarin is, toegebracht, wordt op diens kosten onmiddellijk hersteld.

Art. 8.

Het is den leerlingen verboden in het schoolgebouw te rooken.

Art. 9.

Onverminderd het gewone aan de leerlingen op te geven schriftelijk werk, worden hun door de Leeraren éénmaal in de maand zoodanige vragen ter schriftelijke beantwoording gesteld, dat daaruit van hunne vorderingen gedurende dien tijd blijke.

De Leeraaren maken daarvan eene beoordeeling op, die zij den leerlingen mededeelen.

Art. 10.

Wanneer een leerling zich aan nalatigheid, verzuim in het hem opgegeven werk, of gebrek aan vlijt schuldig maakt, geeft de Leeraar hem daarvoor eene slechte aanteekening.

Art. 11.

Wanneer een leerling zich aan verstoring der orde schuldig maakt, geeft de Leeraar hem daarvoor eene slechte aanteekening, of, zoo dit noodig mogt wezen, kan hij hem voor dat uur van de les verwijderen. Hij geeft van dit laatste onmiddelijk kennis aan den Directeur, en deze aan ouders of voogden.

Art. 12.

De Leeraren zijn gehouden hunne aanteekeningen betreffende de vorderingen, de nalatigheid of het gebrek aan vlijt van de leerlingen, — omtrent verstoring der orde, wettige en onwettige afwezigheid, — en hunne beoordeeling van het schriftelijk werk, voorgeschreven in art. 9, in een voor allen gelijkelijk ingericht register te schrijven en dit maandelijks bij den Directeur in te leveren.

Art. 13.

Kort voor de Kerst-, Paasch- en groote vacantiën zendt de Directeur aan ouders of voogden der leerlingen een schriftelijk

verslag, door hem opgemaakt uit al de aantekeningen der Leeraren volgens art. 12.

Art. 14.

De Directeur deelt aan ouders of voogden den uitslag der examens mede, welke vermeld zijn in art. 22 van het Reglement voor de Rijks Hoogere Burger- en Landbouwscholen (vastgesteld bij Koninklijk Besluit van den 30 Augustus 1864, Staatsblad N°. 91).

*De directeur der Rijks hoogere Burgerschool
te Groningen,*

J. M. VAN BEMMELN.

Goedgekeurd bij beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van den 25ten Juni 1867.

UITTREKSEL uit de verordening regelende de heffing, invordering en verantwoording der schoolgelden aan de Rijks Hoogere Burgerschool te Groningen.

- Art. 1. Het schoolgeld bedraagt: voor volledig onderwijs f 50 's jaars, voor enkele lessen van één of tweemaal 's weeks f 7.50 's jaars, voor enkele lessen drie of meermalen 's weeks f 15 's jaars.
- Art. 2. Wanneer twee of meer kinderen uit hetzelfde gezin gelijktijdig het volledig onderwijs genieten, is slechts voor één het volle, voor elk der overige de helft van het schoolgeld verschuldigd.
- Art. 3. Bij de berekening van het schoolgeld voor het volledig onderwijs worden gedeelten van kwartalen voor geheele gerekend.
Bij de berekening van het schoolgeld voor enkele lessen worden gedeelten van het jaar voor een geheel jaar gerekend.
- Art. 4. De schoolgelden voor het volledig onderwijs zijn met 1° Februarij, 1° Mei, en 1° November over het op die tijdstippen afgelopen kwartaal en met 1° Juni over het op 31 Julij eindigende kwartaal verschuldigd, en behooren vóór het einde der maanden Februarij, Mei, Junij en November betaald te worden.
De schoolgelden voor enkele lessen zijn verschuldigd met 1° November over het loopende schooljaar, en moeten voor het einde dier maand worden betaald. Indien een leerling zich eerst na 1° November heeft aangemeld tot het bijwonen van enkele lessen is het schoolgeld over het loopende schooljaar op den eersten dag na afloop van het op het tijdstip der inschrijving ingetreden kwartaal verschuldigd, en moet het vóór het einde der maand, waarin die dag valt worden voldaan.
- Art. 8. Leerlingen, voor welke het schoolgeld niet is voldaan, worden niet weder aan de school toegelaten, dan na overlegging eener quitantie voor het achterstallige schoolgeld.

